

9 §6a-2 2008

Stockholm den 17 december 2008

Miljödepartementet
Malin Larsson

Svar på betänkandet

Enklare och bättre täktbestämmelser

(Dnr M2008/3838/R)

Sveriges Bergmaterialindustri, SBMI, vars medlemsföretag producerar bergkross, naturgrus och återvunnet inert material för bygg- och anläggningsändamål, har begränsat sitt yttrande till de delar som specifikt påverkar bergmaterialindustrin.

SBMI tillstyrker förslaget, men föreslår följande preciseringar:

Föreslagen lagtext ger strikta restriktioner för när en täkt av naturgrus får komma till stånd. Hårda krav ställs på en ny täkt i jungfrulig mark.

Många täkter har dock etablerats under 1900-talet och varit i drift länge utan större negativ påverkan på miljön. Även om man inför starka restriktioner när det gäller tillstånd till nya täkter, finns ofta inte samman anledning till restriktioner när det gäller att förlänga tiden för pågående täkter. Från hushållningssynpunkt samt för natur- eller kulturmiljön är det ofta en fördel om man kan fortsätta driften av en pågående täkt i stället för att öppna en ny. Verksamheten är etablerad och i anslutning till vissa täkter har betongrelaterad industri etablerats.

Hushållningsbestämmelserna omfattar i begreppet hållbar utveckling en samlad avvägning av miljö, ekonomi och sociala frågor. Det faktum att en verksamhet pågår utan skada för t ex dricksvattenförsörjningen och med betydelse för ekonomi och sysselsättning, är också faktorer att beakta. Ett tillägg sist på sid 21 i PM:et rekommenderas: *"Vid förlängning av drifttillstånd görs en sammanvägd bedömning av effekterna på miljö, ekonomi och sysselsättning."*

Föreslagen lagtext innebär att en täkt av naturgrus inte får komma till stånd om förekomsten utgör en värdefull natur- eller kulturmiljö, oavsett om täkten skulle påverka området positivt, inte alls eller negativt. Men täkter kan i sig utgöra en värdefull naturmiljö för insekter, sällsynta växtarter o dyl. Det finns således både växt- och djurarter som företrädesvis förekommer i täkter, t.ex backsvalan, som är helt beroende av att det finns den typ av rasbranter som ofta bildas i grustäkter.

Enligt SBMIs uppfattning bör lagtexten därför ge utrymme för att tillåta verksamheter i de fall man bedömer att grustäkten inte påverkar naturmiljön som helhet negativt. Lagtexten skulle kunna formuleras *"En täkt av naturgrus får inte komma till stånd om naturgrusförekomsten på ett negativt sätt påverkar värdefulla natur- och kulturmiljöer"*.

Ordet värdefull under punkt 3 i föreslagen paragraf 6 b ger ett stort tolkningsutrymme. Det bör klargöras vad som ska innefattas i detta begrepp. Att såsom i PM sid 22 anses att riksintressen enligt 3 kap i sin helhet är värdefulla miljöer är inte rimligt. Dessa RI-områden är ofta stora och innefattar ett flertal kärnområden och däremellan områden utan större intresse. Inom EU arbetar man för närvarande med preciseringar av hur utvinning kan ske i Natura 2000 områden. Texten under 5.2 sid 22 bör vara avstämd med "Guidance Document Natura 2000".

Begreppet "värdefull natur- eller kulturmiljö" kommer att leda till tolkningssvårigheter och därmed en tillämpning som kan komma att grunda sig på mycket subjektiva bedömningar. Det ställs således inga

krav på att värdet av området ska ha verifierats på något sätt, t.ex klassats som värdefullt i samband med någon mer övergripande inventering eller motsvarande.

I fråga om de flesta inte alltför hårt exploaterade naturmiljöer torde man kunna hävda att de är värdefulla i vart fall från någon utgångspunkt. I princip samma naturmiljö kommer att bedömas olika av olika länsstyrelser beroende på vem som gör bedömningen. Sett ur rättssäkerhetssynpunkt är det naturligtvis av stor vikt att det någonstans i lagstiftningen går att utläsa vad som avses med värdefull natur, t ex vilka arter det är som skyddas av bestämmelsen.

Det som i dagsläget i praktiken avgör om en viss art är skyddsvärd eller inte är den s.k. rödlistan. Rödlistan utfärdas inte i föreskriftsform utan antas genom ett enkelt skriftligt beslut inom Naturvårdsverket. Rödlistan fastställs på förslag baserat på ArtDatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet och dess 15 flora- och faunavårdskommittéer.

I praktiken är det mycket svårt för en domstol, myndighet eller enskild att kunna ifrågasätta varför en viss art finns eller inte finns på rödlistan. Rättsverkningarna av rödlistan blir därmed i praktiken densamma som en bindande författning. Till skillnad från en författning blir rödlistan emellertid aldrig föremål för något remissförfarande, några konsekvensutredningar eller någon samhällsdebatt där förslagets effekter på olika enskilda och allmänna intressen kan bli belysta.

Ett exempel: kriterier på hotad avser framförallt risken för att arten skall försvinna från Sverige. Detta leder till att arter förs upp på rödlistan som hotade enbart därför att de befinner sig på gränsen till sitt utbredningsområde i ett klimat som de inte är anpassade till. I andra länder där arten lever i sin naturliga miljö finns den däremot i fullt livskraftiga bestånd.

I ett mycket långt tidsperspektiv kan man också förstå att ett bestånd av en art på gränsen av sitt naturliga utbredningsområde norrut möjligen kan anpassas och utvecklas på ett sådant sätt att den kan sprida sig till ett än mer kargt klimatområde.

Vad de som tar fram rödlistan inte beaktar är emellertid vilka följdverkningar utpekandet av en viss art har för landets industri, sysselsättning och ekonomin i övrigt. Vi har således att göra med ett regelverk som knappast skulle godtas i en demokratisk rättsstat i andra sammanhang:

- 1) rödlistans rättsverkan (vilken således närmast kan jämföras med en bindande regel),
- 2) avsaknaden av insyn och formella procedurer vid rödlistans framtagande, samt, slutligen,
- 3) den närmast absoluta och kompromisslösa regel i miljöbalken som rödlistan tillämpas tillsammans med.

Listan leder till mycket stora inskränkningar och ingrepp i enskildas möjligheter att använda sina mark- och vattenområden. Därför vore det önskvärt att definitionen av vilka arter som berörs sker på ett rättssäkert sätt, om begreppet "värdefull" ska kopplas till Rödlistan. En koppling till en tydlig lista över vilka arter som avses, behövs dock. SBMI hoppas på en transparent och rättssäker bedömning av vad som är "värdefullt".

Vad gäller föreslagen paragraf 6 b punkt 2 bör det klargöras vad ordet betydelsefull innefattar. Tyvärr händer det att man, utan att några ingående utredningar har gjorts av strömningsvägar, tillrinning, med mera, schablonmässigt klassar tillgångar som värdefulla. Därmed undantas en värdefull resurs, som utan men för framtida dricksvattenförsörjning skulle kunna utnyttjas för samhällsbyggandet, nämligen naturgrus för betongändamål, från att användas.

Det är rimligare att man inom stora naturgrusområden kan identifiera enskilda formationer av liten betydelse, som det går att utnyttja. På sid 21 omnämns att SGU bör få i uppdrag att ta fram ett underlag över de användningsområden där naturgrus kan ersättas (respektive inte ännu kan ersättas) med annat material. SGU bör även få i uppdrag att mer i detalj utreda var naturgrus /naturesand kan utvinnas, utan men för dricksvattenförsörjningen.

Vid ansökan om tillstånd till täktverksamhet görs i de flesta fall en lokalisering utredning. Omfattningen på denna varierar beroende på avsättningsområdets storlek, motstående intressen samt

omfattningen på täktverksamheten. På sid 17 anges att om en prövningsmyndighet finner att det finns andra närbelägna områden som kan vara bättre att exploatera för täktverksamhet kan prövningsmyndigheten konstatera att lokaliseringen är olämplig.

För att kunna bedriva täktverksamhet på en plats krävs tillträde till marken antingen genom ägande eller nyttjanderätt. Det är i många fall svårt att samtidigt få nyttjanderätt till flera alternativa lokaliseringar inom ett och samma avsättningsområde. SBMI vill därför påpeka att i de fall en lokalisering uppfyller miljöbalkens krav och verksamhetsutövaren har tillträde till denna bör tillstånd kunna medges oavsett om det finns motsvarande lokaliseringar där verksamhetsutövaren inte har tillträde till marken. Sista meningen sid 17 kan kompletteras: *Lokaliseringsregeln i 6 § första stycket är tillämplig även i dessa fall, men den har endast en begränsad betydelse, liksom när rådgivet över mark med likartade eller bättre förhållanden inte kan nås.*

På sid 20–21 i förslaget står det ”Prövningsmyndigheten måste överväga om man i stället för naturgrus kan använda ett helt annat material, t.ex. bör krossat berg i ökad utsträckning kunna ersätta naturgrus som ballast i betong.” SBMI instämmer helt i detta.

Meningen efter bör dock utgå: ”Om myndigheten finner att det är naturgrus som måste användas bör myndigheten överväga om det redan finns öppnade naturgrustäkter som kan fylla behovet.” Påståendet innebär att en miljömässigt acceptabel ny täkt kan avvisas, trots att materialet ska användas till ändamål där det inte är ekonomiskt och tekniskt rimligt att använda ett annat material. Täkten avvisas enbart med hänvisning till att det finns andra täkter inom ett avstånd som lagstiftaren inte definierar. (Täkter i andra länder?)

SBMI vill framhålla att utvinning av naturgrus för rätt ändamål innebär att samhället tillförs en nyttighet av stor värde för samhällsbyggande, industri och rekreation. Felaktig användning ska motverkas, men utvinning till rätt ändamål ska inte motverkas.

En sund konkurrens förutsätter att flera företag kan leverera samma eller likvärdiga varor eller tjänster. En strikt tillämpning av detta kriterium kan således medföra att konkurrensen sätts ur spel. Vi ifrågasätter om kriteriet stämmer med regeringens önskan om god konkurrens och landets överenskommelser med den Europeiska Gemenskapen.

I övrigt instämmer SBMI i slutsatsen att de föreslagna ändringarna leder till att reglerna för prövning av täktärenden blir tydligare utan att miljöskyddet försämras. De nuvarande särskilda täktbestämmelserna är i grunden oförutsägbara och innebär en onödig och otydlig dubbelreglering som ger administrativt krångel och kostnader för såväl täktföretag som länsstyrelser.

Med vänliga hälsningar

SVERIGES BERGMATERIALINDUSTRI

Björn Strokirk